

NEFORMALIOS EDUKACINĖS VEIKLOS RAIŠKOS MIESTO PARKE PRIELAIDOS: KURŠŲ MIESTO ATVEJIS

Rasa Poškienė, Ramutė Gaučaitė

Šiaulių universitetas, Edukologijos fakultetas

Įvadas

XXI a. iššūkiai švietimo sistemai provokuoja ieškoti naujų ugdymo(si) formų, būdų, laiduojančių galimybę ugdymą grįsti per tiesioginį ryšį su gyvenimu, kai žinios ir patirtis yra įgyjamos ugdytiniui aktyviai veikiant netradicinėje, patrauklioje ugdymo aplinkoje. Tokias ugdymo(si) (ir ne tik) galimybes gali laiduoti gyvenamojoje vietovėje esančios rekreacinės aplinkos: dvarų, miestų parkai, žaliosios zonos, skverai ir pan.

Mokslininkai teigia, kad miestų teritorijose esantys parkai tenkina bendruomenės, kurioje jie yra įsikūrę, sveikatos stiprinimo, judėjimo, psichologinius, socialinius, aplinkos tausojimo, bendravimo poreikius (Wilson, Tierney, Mi-Sook Kim ir kt. 2012; Schwarzenegger, Chrisman, Coleman, 2005). Industrinėms valstybėms miesto parkai ir kitos gamtos erdvės yra labai svarbios pramogų ir poilsio vietos. Darytina prielaida, kad parkuose vykdomą veiklą, orientuotą siekti ugdymo(si) tikslų, būtų galima įvardyti kaip neformalią edukacinę veiklą gamtinėje aplinkoje, kuri peržengia įprastinės ugdymo(si) aplinkos ribas ir kurioje atsiveria puikios galimybės derinti asmens saviraiškos, rekreacinius ir ugdymosi poreikius. Kaip žinia, žmogus mokosi visur – namie, darbo vietoje, poilsiaudamas. Tad laisvalaikis parke gali būti įvardijamas ir kaip patiriminiu pagrindu vykstančio savaiminio mokymosi terpė, kurioje žinių įgyjama ir gebėjimai tobulinami pačiais įvairiausiais praktinės veikos ir bendravimo vienas su kitais būdais, dažniausiai dėl iš anksto nežinomų priežasčių (Žydžiūnaitė, Lepaitė, Cibulskis ir kt., 2012). Pasak O. Ragažinskienės, O. Motiejūnaitės, R. Litvinaitės ir kt. (2013), vykdamas veiklas žaliosiose miestų zonose, besimokantieji turi galimybę ugdytis gebėjimus naudodamiesi gamtos pasaulį aiškinančiomis žiniomis ir gamtos tyrimų metodais siekdami atsakyti į išskylančius klausimus, ieškoti įrodymais pagrįstų išvadų ir sprendimų, suprasti žmogaus veiklos sukeltus gamtos pokyčius ir imtis asmeninės atsakomybės už aplinkos išsaugojimą.

Neformali edukacinė veikla miesto parkuose atitinka strateginiuose šalies dokumentuose įtvirtintas nuostatas, jog turi būti skatinama veikla, puoselėjanti, išryškinanti ir propaguojanti istorines, architektūrines, kultūrines, mokslines, estetines, ekologines, dendrologines vertybes (Valstybės ilgalaikės raidos

strategija, 2002; Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“).

Europoje neformali edukacinė veikla, apimanti mokymąsi, laisvalaikį, poilsį, sportą gamtoje, užima svarbią vietą atskirų grupių asmenų socializacijoje. Švedijos patirtis rodo, jog miestų parkai gali būti atviri visuomenei ir skirti edukaciniams poreikiams tenkinti. Pasak N. Sundberg (2014), Malmo miesto parke edukacijai gamtoje pasitelkta veiksminga „Storyline“ metodika, skirta aktyviam mokymuisi. E. Glader (2011), Sh. Schaffer (2014) savo darbuose įžvelgia teigiamus bendruomenės narių bendravimo ir bendradarbiavimo aspektus gamtinėje aplinkoje.

Jau seniai diskutuojama apie gyvosios gamtos, kaip netradicinės erdvės, svarbą mokymuisi (Shaftoe, 2012; Walter, 2013; Sundberg, 2014; Lamanauskas, 2006; Vilkonis, 2008; Grinkevičius, 2002 ir kt.), ypač akcentuojamos parkų edukacinės galimybės siekiant formaliojo mokinių ugdymo tikslų. Svarbu pastebėti, kad Lietuvoje išsamesnių studijų įvairaus amžiaus grupių neformaliojo ugdymo(si) galimybių miesto parkuose tema vis dar stokojama, lieka neatskleistas miestų parkų kaip unikalios erdvės šiuolaikinių edukacinių veiklų įvairioms amžiaus grupėms potencialas, laiduojantis patirtinio ir savaiminio mokymosi galimybes. Kadangi miestų parkai yra kiekvienos savivaldybės žinioje, manytina, kad ir veikla juose tampa konkrečių savivaldybės institucijų arba paties parko lankytojo reikalu. Kita vertus, neformalių edukacinių veiklų sukūrimas pats savaime dar negarantuoja edukacinio proceso vyksmo ir jo rezultato. Siekiant, jog miestų parkai būtų vertinami kaip pats priimtinausias variantas miestų bendruomenės nariams tenkinti edukacinius poreikius derinant juos su saviraiškos ir rekreaciniais poreikiais, svarbu tirti parko lankytojų požiūrį į tai, kokios veiklos jiems būtų prieinamos, patrauklios ir skatinančios tobulėti. Parkų edukacinės veiklos kontekste aktualizuojama būtinybė tirti parkų lankytojų poreikius ir jais remiantis numatyti siekiamą rezultatą, užtikrinti turinio ir veiklos metodų dermę, ieškoti įžvalgų, leisiančių tobulinti miestų parkų edukacines veiklas. Šiandien vykdoma edukacinė veikla Lietuvos miestų parkuose labiau orientuota į formaliojo ugdymo tikslų siekį ir menkai paliečia kitų gyvenamosios vietos bendruomenės narių edukacinius poreikius. Miesto parkuose vykdomos veiklos neatliepia skirtingų bendruomenės

grupių edukacinių poreikių, jos orientuotos į rekreacinių poreikių tenkinimą, o vietos parkų edukacinis potencialas lieka neišnaudotas. Minėti aspektai leidžia manyti, kad aktualu analizuoti ne tik bendrines parkų neformaliosios edukacijos prielaidas, bet tirti konkretaus parko edukacinės veiklos patirtį, analizuoti vietos bendruomenės narių požiūrį. Tai ir lemia šio straipsnio edukacinę problematiką.

Tikslas – remiantis Kuršėnų miesto parko atveju empiriškai ištirti edukacinės veiklos raiškos patirtį ir prielaidas miesto parke bei numatyti jos tobulinimo galimybes.

Uždaviniai: 1. Išanalizuoti miesto parkų neformaliosios edukacinės veiklos raiškos prielaidas. 2. Ištirti Kuršėnų bendruomenės veiklos parke *patirtį ir požiūrį* į edukacinių veiklų tobulinimo galimybes.

Tyrimo metodologija

Tyrimas grindžiamas:

- *laisvojo ugdymo paradigma*, kai mokymasis suprantamas kaip paties besimokančiojo aktyvi veikla, sudaranti galimybes asmens saviraiškai, o tai reikšminga besimokančiajam kaip neprievartinis naujos patirties kaupimo būdas. Parkų edukacinės programos ir jų kontekste vykdoma rekreacinė veikla gali laiduoti tokio mokymosi galimybes;
- *konstruktyvistiniu* požiūriu į mokymąsi, kai besimokantysis laisvai ir aktyviai veikdamas pats konstruoja savo mokymosi patirtį ir ją reflektuodamas keičia, ką ir laiduoja veikla miestų parkuose.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, dokumentų apžvalga, nestandartizuota apklausa internetu su atviro ir pusiau atviro tipo klausimais. Duomenų analizei pasitelkta kokybinė ir kiekybinė analizė.

Tyrimo imtis ir tiriamųjų charakteristikos

Tyrimo dalyvavo 137 respondentai, Kuršėnų miesto bendruomenės nariai, vyresni nei 14 metų ir savanoriškai sutikę užpildyti klausimyną elektroninėje erdvėje. 40 proc. imties sudarė 16–29 metų, 47 proc. – 30–60 metų, 14 proc. – vyresni nei 60 metų gyventojai. Tyrimas vykdytas 2014 m. vasario–balandžio mėn.

Miestų parkai kaip biologinė, socialinė, kultūrinė struktūra

Miesto parkas, kaip biologinė aplinka, teikia daug edukacijos galimybių, reikšmingų mokymuisi ir tenkinančių rekreacinius poreikius, moko aplinkos saugojimo, puoselėjimo vertybes perimti ne morali-

zuojant, o aktyviai veikiant. Pasak G. Isoko (1995), L. Januškevičiaus (2004), parkuose yra augalų, gyvūnų, kuriuos galima stebėti, tyrinėti ir kartu jais grožėtis, mokytis komponavimo meno ar pan.

S. Barkauskaitės, K. Bradauskienės (2013) nuomone, parko nauda žmogui, visuomenei yra įvairialypė. Laikas, praleistas parke, gerina žmogaus sveikatą, skatina ekonominę plėtrą, teikia ekologinę ir socialinę naudą (Januškevičius, 2004). Parkas, kaip socialinė struktūra, atspindi žmonių gyvenimo santykius. Remiantis J. Muliolyte, T. Jonauskiu (2012) galima teigti, kad miestams būdinga žmogiškosios veiklos įvairovė. Žmogų supantis socialinis pasaulis – visuomeninio (materialinio ir dvasinio) žmonių gyvenimo, jų vystymosi ir veiklos sąlyga. Bendradarbiavimas, bendravimas – reikšminga socialinio gyvenimo funkcija. Autoriai pabrėžia, jog žaliųjų erdvių atnaujinimas, naujų bendruomenės susitikimo erdvių kūrimas stiprina socialinius ryšius.

V. Stauskas (2012, 294) apibendrinamas miestų žaliąsias erdves socialiniu, kultūriniu ir ekonominiu interesų balanso aspektu, teigia, jog Europoje šiuolaikiniam miesto žmogui viešosios žaliosios erdvės tampa svarbios „kaip kaimynų ar draugų socialinių ryšių, bendravimo vietos sveikoje aplinkoje“. Autorius siūlo „pagrindiniu miesto modernumo, šiuolaikiškumo, tinkamumo gyventi kriterijumi Europos miestuose ateityje laikyti atvirų erdvių skaičių ir jų proporciją mieste“.

Kaip matyti, parkas nėra vien tik biologinė struktūra – tai žmogaus sukurtas želdynas, todėl jis suprantamas ir kaip kultūrinė struktūra, kurioje veikia žmogus. Kaip ir kiekvienas kultūros objektas, tam tikros edukacinės terpės kontekste jis gali tapti ir asmenybės ugdymo(si) terpe. Ž. Budžienės (2011) teigimu, savo gyvenamojoje erdvėje žmonės įgauna naujų įgūdžių, kaupia patirtį, laikosi savo tradicijų, puoselėja vertybes.

Apibendrinant pateiktą mokslinę literatūrą galima teigti, jog esminis miesto parkų komponentas yra savitai sutvarkyta ir bendrai funkcionuojanti biologinė, socialinė ir kultūrinė struktūra. Parkai skirtingoms žmonių grupėms ar individams yra vertingi kaip rekreacinės, ekologinės, mokslinės, kultūrinės, istorinės ir kt. vertės objektai. Miesto aplinka apibūdinama kaip visuma mieste funkcionuojančių gamtos ir antropogeninių elementų, susijusių su čia gyvenančia bendruomene, jos veikla ir jos poreikiais. Miestų parkai – tai teritorijos, kuriose yra vertingų ir vaizdingų kampelių, tai kiekvienos šalies pasididžiavimas, indėlis į pasaulio paveldo išsaugojimą. Remiantis I. Jakubavičiene (2011) galima teigti, jog pildosi viltys dėl regėti žmogui, kultūrai, menui ir mokslui skirtus kūrinius – lankomus senuosius dvarų ir naujai kuriamus miestų parkus, kuriuose yra galimybių vykdyti edukacines veiklas.

Pasak R. Balvočiūtės, Z. Tamašauskienės (2014), žmonės mokosi namie, darbo vietoje ir kitur; toks mokymasis gali būti daug svarbesnis, tinkamesnis ir reikšmingesnis nei formalusis mokymasis. Pasaulyje, kur technologijos padeda žmonėms mokytis pačiais įvairiausiais būdais, vis svarbesnė tampa savišvieta. Tad ir *laisvalaikis parke* gali būti įvardijamas *kaip savaiminio ir patirtinio mokymosi galimybės laiduojanti aplinka*.

Vis dėlto, apžvelgus parkų veiklos reikšmingumą visuomenės atskiroms grupėms Lietuvos nacionaliniuose ir strateginiuose dokumentuose, matyti, kad parkai, kaip edukacinių veiklų vieta, yra daugiau numanomi, nei apibrėžiami (Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija, 2013; Valstybės ilgalaikės raidos strategija, 2002). Miestų parkais rūpinamasi pirmiausia įžvelgiant jų rekreacinę reikšmę žmogui (Valstybinės reikšmės parkų nuostatai, 2010).

Miestų parkai kaip edukacinės veiklos aplinka

Šių dienų visuomenėje ugdymo turinys suvokiamas plačiau – jis apima ne vien specifines žinias, mokėjimus ir įgūdžius, bet ir bendruosius gebėjimus, nuostatas, tam tikrą socializacijos laipsnį. Kad vyktų mokymosi procesas, asmuo turi norėti mokytis, tai reiškia, kad jis turi turėti motyvą veikti. Kalbant apie mokymąsi labai svarbu, kad besimokantysis galėtų kontroliuoti mokymosi aplinką pats, t. y. galėtų rinktis veiklą, priemones ir pan. Tokiu būdu mokymąsi galėtų skatinti susiklosčiusios aplinkybės, pats gyvenimas, kurio pagrindas – asmeninių, socialinių poreikių tenkinimas (Gaučaitė, Kazlauskienė, Masiliauskienė ir kt., 2012). Ugdymas(is) lauke – multidisciplininė veiklos sritis, akcentuojanti gyvenimo patirties, aktyvios sąveikos su gyvenamąja aplinka svarbą asmenybės raidai. Kaip teigia A. Zlataravičienė, D. Mikalopaitė ir kt. (2006), šiais laikais, norint visapusiškai ir efektyviai ugdyti asmenybes, reikia stengtis kuo dažniau panaudoti gamtinę aplinką kaip ugdymui(si) tobulai tinkančią erdvę. Tad parkų aplinką galima panaudoti kaip biologinę aplinką, kurioje vyrauja dermė tarp parko augalijos (gyvūnijos) ir architektūros, istorijos ir dabarties, pramogos ir pažinimo. Šioje aplinkoje žmogus patirtį plėtoja pasitelkdamas visus prigimtinius pojūčius – jam suteikiama galimybė ne tik perskaityti, bet ir užuosti, išgirsti, pamatyti, paliesiti ir pan.

Miestų parkuose edukacinės (kaip ir laisvalaikio, kultūrinės, rekreacinės) veiklos organizavimu užsiima parkų veiklą administruojančios institucijos: savivaldybių kultūros centrai, seniūnijų darbuotojai, NVO, jaunimo organizacijos, mokyklos ir pan. Kadangi miestų parkai yra visuomenei naudotis skirti objektai, į miesto parką žmonės gali užsukti pailsėti, pabendrauti, pasigrožėti gamta, kur dažnai, patys to

nesuvokdami, kažko išmoksta, sužino, įgyja patirties.

Atlikus Lietuvos miestų parkų veiklos apžvalgą matyti, kad dalis miesto parkų turi centrus, kuriuose dirba atsakingi asmenys – edukatoriai. Pastarieji yra edukacinės veiklos kūrėjai, jų pagrindinė užduotis – numatyti edukacinių erdvių tikslą, turinį, formą ir metodus, kurie padėtų pasiekti keliamus tikslus. V. Baršauskienės, I. Leliūgienės (2001) teigimu, bet kokia aplinka, šiuo atveju – miesto parkas, kaip žalioji ir kultūrinė aplinka, gali būti tinkama erdvė realizuojant animavimo strategiją. Tai galimybė edukacinių programų metu bendruomenei suteikti naujų impulsų.

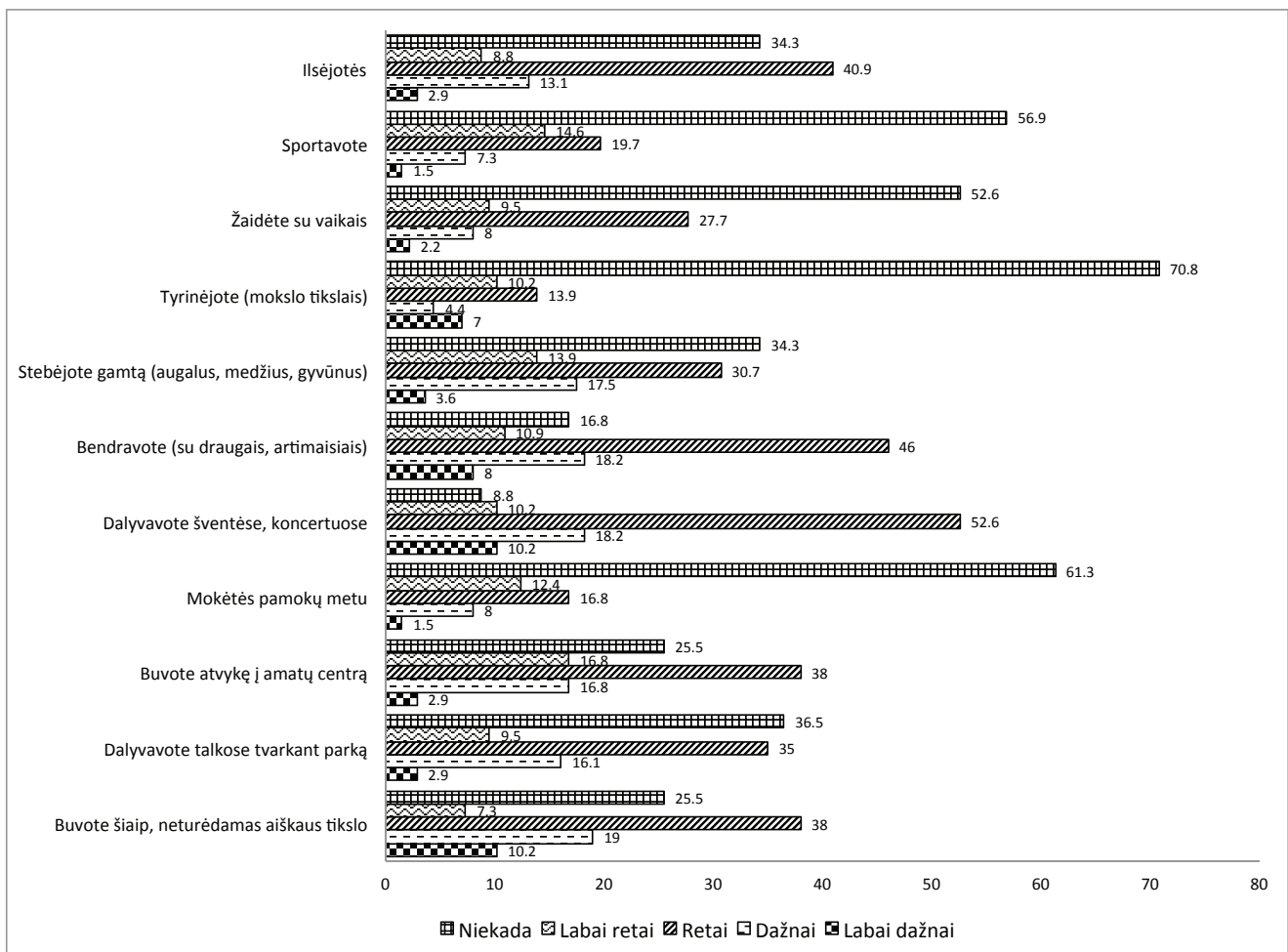
Tačiau edukacinių centrų ir jų sukurtų programų egzistavimas dar negarantuoja edukacinio proceso rezultato. Vaikų, dalyvavusių Europos parke organizuojamuose praktiniuose užsiėmimuose, apklausos duomenys parodė, kad kuriant edukacines programas būtina įsiklausyti į lankytojų pageidavimus (Jasevičiūtė, 2004).

Tuo tikslu buvo tirtas Šiaulių r. Kuršėnų miesto gyventojų požiūris į edukacinių veiklų galimybes miesto parke.

Tyrimo rezultatai ir analizė

Tyrimo rezultatai parodė, kad nors ir nedidelė dalis respondentų, tačiau išskyrė veiklas, kurios būtų tiesiogiai siejamos su **edukaciniais poreikiais**: stebėjo su mokiniais gamtą – augančius medžius, florą ir fauną, vedė gamtos pažinimo pamokas, asmeniškai studijavo dvaro architektūrą, dalyvavo edukaciniuose užsiėmimuose amatų centre, vedė ekskursiją, dalyvavo plenere, apipiešė keramikos dirbinius. Dažniausiai pasikartotoji veiklos, susijusios su **pramoga ir masinėmis šventėmis**: miesto gimtadienis, puodžių šventės, Joninės, Mindaugo karūnavimo diena, įvairūs koncertai. Buvo išskirtos ir **su fizine rekreacija susijusios veiklos**, kai dalyviai sportavo patys individualiai, vaikščiojo, žaidė arba dalyvavo mokyklos sporto šventėse. Apklaustieji paminėjo ir veiklas, **kurį atsiradimą sąlygojo informacinės technologijos**: vyko fotosesijos, žaidė lobių ieškojimo žaidimus. Buvo paminėtos veiklos, siejamos su **asmeninių švenčių šventimu**, pavyzdžiui, vestuvės. Dalis tiriamųjų nurodė, jog **tiesiog leido laisvalaikį** vieni ar su draugais ir su augintiniais, skaitė knygas. Be to, buvo paminėtos įvairios tikslinės veiklos, pavyzdžiui, parko apžiūrėjimas po rekonstrukcijos, dalyvavimas knygų akcijoje, talkoje „Darom“ ar parko tvarkymas, apdovanojimų teikimas ar gavimas. Kaip matyti, veiklų parke spektras labai įvairus, veiklos yra susijusios su saviraiškos poreikių tenkinimu, su tiesiogiai išreikštais edukaciniais poreikiais, apima ir asmenines, ir masines šventes.

Atsakymai į klausimą, ar dažnai parko aplinka tampa traukos centru, pateikti 1 paveiksle.

1 pav. Dalyvavimo parko teritorijoje organizuojamose veiklose raiška (pastarieji dveji metai) (N = 137)

Tyrimo rezultatai parodė, jog didžiajai daliai apklaustųjų parkas nėra įvairios veiklos traukos centras, taip pat ir mokymo(si). Dažniausiai ateinama į parką, kai vyksta šventės arba neturint aiškaus tikslo. Parko edukacinis potencialas menkai pasitelkiamas ir siekiant formaliojo ugdymosi tikslų. Vyresnio amžiaus tiriamieji (38–60 m. ir daugiau) dažniau stebi gamtą parke nei jaunesni (14–37 m.) ($\chi^2 = 10,276$, $p = 0,036$), o į pramoginio pobūdžio renginius, vykstančius parke, dažniau atvyksta jaunesnio amžiaus lankytojų nei vyresnio ($\chi^2 = 19,692$, $p = 0,001$). Daugiau statistiškai reikšmingų skirtumų amžiaus aspektu neužfiksuota. Apibendrinant duomenis galima daryti prielaidą, kad nors veiklų spektras ir įvairus (pateiktos kategorijos), tačiau jos nėra dažnos, tikslinės, o parko aplinkos rekreacinis, saviraiškos, bendravimo ar edukacinis potencialas lieka neišnaudotas.

Siekiant išryškinti priežastis, neleidžiančias visiškai pasinaudoti parko aplinkos potencialu, tiriamiesiems reikėjo nurodyti tris pagrindinius darbus, kuriuos jie, būdami atsakingi už parko veiklą, pirmiausia atliktų. Tikėtasi, kad tiriamieji, nurodydami būtinus darbus, išryškins veiklos parko aplinkoje organizavimo trūkumus, kurie galėtų būti laikytini priežastimis, trukdančiomis pasinaudoti parko aplin-

kos potencialu tenkinant asmens poreikius, tarp jų ir edukacinius.

Gauti pasiūlymai buvo vertinami remiantis viso teksto supratimo logika ir identifikuojant pagrindines temas, susijusias su bendruomenės narių poreikiais. Interpretuojant duomenis laikomasi nuostatos, kad pagrindinės temos ir yra problemos aiškinimo pagrindas, jos iliustruojamos tiriamųjų pasisakymų pavyzdžiais.

Pasiūlymai, susiję su **veiklų parke prieinamumo didinimu tvarkant infrastruktūrą**. Tiriamieji teikė pasiūlymus, orientuotus į išorinių priemonių, laiduojančių patogumą atvykti iki parko, galimybių didinimą: *Nutiesti tiltelį per Ventą, jungiantį miestą ir parką* [4]; *Padaryti automobilių stovėjimo aikštelę šalia parko* [6]. Pasigendama patogumo ir pačiame parke: *Sutvarkyti dulketus takus* [2]; *Įrengti daugiau sėdėjimo vietų, pavėsinių* [9]. Lankytojai išreiškia susirūpinimą dėl apleistų, nesutvartytų parko teritorijoje jau esančių objektų: *Atnaujinti fontaną* [2]; *Sutvarkyti dvaro rūmus* [14]; *Sutvarkyti Ventos pakrantę* [5]; *Sutvarkyti aplinką* [4]; *Išbaidyti kovarnius* [4]; *Vizualizuoti parką skulptūromis, susijusiomis su Kuršėnais* [1]. Tokie pasiūlymai leidžia manyti, kad tai riboja bendruomenės narių poreikį lankytis parke

organizuojamuose renginiuose ir apskritai jame būti. Šiandieninei miesto bendruomenei netinka bet kokia poilsiui skirta aplinka, svarbus ir jos estetiškas vaizdas, nes sveikatos stiprinimo, bendravimo ir pan. siekiai dar turi turėti ir savo kokybinę išraišką, šiuo atveju, matyt, juos sustiprintų malonūs estetiški išgyvenimai. Šie pasiūlymai taip pat turi ir ugdomąjį potencialą, plėtojančią bendruomenės narių estetinį suvokimą, ugdančią aplinkosaugines, pilietines kompetencijas.

Siekiant asmenis įtraukti į aktyvią rekreacinę veiklą parke, reikšmingu veiksmu tampa reikalingų priemonių priėmimas. Siūloma, kad sporto aikštelėse būtų treniruoklių, įvairių sportuoti reikalingų priemonių (kas, beje, šiandien yra labai populiari); siūloma įrengti „nemokamos nuomos“ punktą, kur būtų galima įsigyti reikmenis, skirtus žaidimams ir veikloms (tinklinio tinklas, kamuoliai ir pan.) [1]. Tai palengvintų tiek atskirų grupių, tiek pavienių asmenų galimybes aktyviai leisti laisvalaikį, bendrauti, susiburti į grupes pagal pomėgius ir pan.

Išryškėjo ir naujų specializuotų erdvių, zonų įkūrimo poreikis: *Pastatyti lauko sceną, kuri būtų pritaikyta koncertams* [8]; *Įrengti vietą renginiams* [12]; *Įrengti aikšteles sportuojantiems* [6]; *Įrengti vietą senjorams žaisti šaškėmis ar šachmatais* [2]; *Įrengti žaidimo aikšteles vaikams* [7].

Tiriamieji pateikia siūlymų, susijusių su informacijos sklaida: *Įrengti infostendus* [3], siūloma skaitmeninti šią informaciją: *Padaryti keletą vietų su „kodais“ informacijai gauti apie norimą objektą* [3], siūloma teikti informaciją: *Įrengti visiems prieinamas ir įdomias ekspozicijas ne tik apie amatus, bet ir apie dvaro istoriją, bandant kaip įmanoma išsaugoti dvaro eksterjero ir interjero autentiškumą, kur jį dar yra likusi* [1]. Tai rodo, kad, be saviraiškos poreikių, išreikšti ir pažinimo, istorinių vertybių saugojimo, tausojimo poreikiai, tiesiogiai sietini su edukacinėmis veiklomis parke ugdant visapusiškai brandžią, socialiai atsakingą asmenybę.

Pasiūlymai, sietini su **saugumo parke užtikrinimu**. Kaip rodo užsienyje atlikti tyrimai (Schwarzenegger, Chrisman, Coleman, 2005), žmonėms parke labai svarbu saugumas, tvarkinga, nenuniokota aplinka ir inventoriūs. Mūsų atliktame tyrime šis faktas irgi pasitvirtino. Tiriamieji, teikdami siūlymus, nurodė: *Parke pastatyčiau stebėjimo kameras* [3], *reikėtų įvesti taisykles parko lankytojams, t. y. nešiukšlinti, nevertoti alkoholio* [1]. Galima laikytis prielaidos, kad miesto bendruomenė jaučia, jog stokojama saugumą užtikrinančių priemonių, ir geriau jaustųsi, jei būtų rūpinamasi jos saugumu tiek vykstant įvairiems bendruomenės sambūriams, tiek ir lankantis parke individualiai.

Pasiūlymai, kuriais siekiama **suburti skirtingas miesto bendruomenės grupes bendram tikslui**. Dalis tiriamųjų nurodė būdus, kurie galėtų padidinti parko

patrauklumą: *jie suburtų ir aktyviųjų įvairias įstaigas, organizacijas organizuoti parke veiklas bent po kartą metuose* [6]; *siūlė įtraukti Kuršėnų meno mokyklos auklėtinius į muzikinių vakarų rengimą* [1]. Tokie siūlymai leidžia manyti, kad mieste nepakankamai atsižvelgiama į vietos bendruomenės galimybes aktyvinti sociokultūrinį gyvenimą ir vyksmą miesto parke. Pasiūlydami seniūnijos dėmesio miesto parkui: *Siekičiau, jog miesto seniūnija skirtų tinkamą dėmesį parko, kaip kuršėniškių laisvalaikio praleidimo vietos, išnaudojimui* [2]. Tiriamieji siūlo *kviesti visus, norinčius surengti šventę lauko erdvėje* [2], aktyviau skatinti *visus prisidėti prie parko švarinimo darbų* [2]. Taigi tiriamieji, teikdami siūlymus, lyg ir apeliuoja į bendruomenės aktyvinimą veikti visais lygmenimis, t. y. savivaldos, organizaciniu ir asmeniniu. Svarbu pastebėti, kad tiriamieji nemano, jog jų aktyvia veikla turi kažkas rūpintis „iš išorės“. Tai leidžia manyti, kad veiklos, taip pat ir edukacinės, parke aktyvinimas priklauso ir nuo visos bendruomenės, kaip socialinės institucijos, ir nuo kiekvieno bendruomenės nario.

Pasiūlymai, orientuoti į **veiklų įvairovės didinimą**. Be to, kad būtų sutvarkyta infrastruktūra ir užtikrintas saugumas, miesto bendruomenei svarbi ir veiklų įvairovė, pasiūla, atitinkanti skirtingų grupių saviraiškos poreikius. Jau iš anksčiau pateiktų siūlymų sutvarkyti infrastruktūrą galima įžvelgti, kokioms veikloms tos infrastruktūros reikia – tai žaidimai, sportas, koncertai ir pan. Ryškėja ir socialinių grupių įvairovė – vaikai, jaunimas, senjorai ir pan. Vis dėlto analizuojant duomenis buvo išskirta atskira su veiklų įvairovės didinimu susijusi tema. Be apibendrintą poziciją išreiškiančių pasisakymų, kad miesto parke *svarbu organizuoti edukacinius, kultūrinius renginius, linksmus minikonkursus miesto bendruomenei, užsiėmimus jaunimui* [5], išryškėjo poreikis ir kitokio pobūdžio renginių: *rengti poezijos vakarus* [3]; *atgaivinti kažkada (apie 1970–1974 m.) veikusią šokių aikštelę su gyva muzika, orkestru* [1]. Šie poreikiai išreikšti vyresnio amžiaus tiriamųjų siūlymuose.

Vertinant statistinius duomenis, susijusius su tiriamųjų nuomone apie galimybes gerinti parko veiklą, užfiksuotas statistiškai reikšmingas skirtumas tarp skirtingų amžiaus grupių: jaunesnio amžiaus tiriamiesiems aktualiau sutvarkyta infrastruktūra nei vyresnio amžiaus žmonėms ($\chi^2 = 21,024$, $p = 0,001$): jie mano, kad būtent bendruomenės poreikiams pritaikyta parko infrastruktūra atgaivintų parko, kaip laisvalaikio ir pramogų vietos, populiarumą. Taip pat jaunesnio amžiaus tiriamiesiems aktualu, kad parke būtų arbatinė ar kavinukė ($\chi^2 = 15,559$, $p = 0,001$).

Tiriamiesiems buvo pasiūlyta įvardyti konkrečias edukacines veiklas, kurios, jų nuomone, galėtų būti patrauklios miesto bendruomenei. Tyrimo duomenys pateikti lentelėje.

Lentelė. *Edukacinės veiklos, kurias siūlo respondentai*

Tema	Temą iliustruojančios veiklos
Mokymasis laisvai veikiant	Veiklos, skatinančios pagalvoti, atsakyti, padaryti
	Užduočių takai
	Susipažinimas su dvaru: istorija, vakarai dvaro tema
	Paskaitos vasarą pastogėje su etnografiniais elementais
	Gamtos pažinimas mokiniams, jaunimui, pagyvenusiems žmonėms
Meninė veikla	Senųjų amatų programos lauko sąlygomis – keramikos, audimo, verpimo, pynimo, juostų rišimo, karpinių, kalvystės, medžio drožėjų
	Švietėjiški filmai po atviru dangumi apie keliones, istoriją, netgi krepšinio rungtynės
	Teminiai muzikos vakarai
Edukacinė veikla gamtoje	Paskaitos apie gamtą
	Augalų pažinimas
	Vakarai žiemą: „stebuklų naktis“ ir pan.
	Mokymasis naktį: naktigonė, vakaro pasiskaitymai
	Viktorinos gamtoje
Susitikimai	Susitikimai su įdomiais žmonėmis netradicinėje aplinkoje
	Pasakojimai ir ekskursijos, vadovaujamos gido
Sportinė ir rekreacinė veikla	Sporto užsiėmimai: varžybos, sveikatos stiprinimo pratimai
	Sveikatos stiprinimas: mankštos, treniruoklių kampelis

Gauti duomenys patvirtino S. Packer ir R. Balantynės (2002) atlikto tyrimo išvadas, kad neformalioje mokymosi aplinkoje, tokioje kaip parkas, botanikos sodas, muziejus ir pan., lankytojų poreikiai susikoncentruoja į *mokymosi ir atradimų, socialinės sąveikos, saviraiškos ir savęs aktualizavimo, pasyvaus pasitenkinimo ir rekreacinius* poreikius.

Vadinasi, verta atkreipti dėmesį į tai, kad tiriamiesiems patrauklios edukacinės veiklos, turinčios ne tik edukacinę, bet ir pramoginę, linksminamąją ar rekreacinę vertę. Veikiant parko aplinkoje yra užtikrinamos galimybės derinti *asmens pažinimo, patirties atnaujinimo ir saviraiškos poreikius*, kai edukacinė vertė tampa latentinė. Kaip rodo edukacinės veiklos praktika, tokioje dermėje įgyjamos žinios ir patirtis tampa aktuali, reikšminga pačiam asmeniui, taip žymiai lengviau sprendžiamos mokymosi motyvacijos problemos (Rudytė, 2011; Gaučaitė, Kazlauskienė ir kt., 2012).

Išvados

1. Atliktas tyrimas iliustruoja, kad šiandien miesto parkas, kaip biologinė, socialinė, kultūrinė struktūra, turi praktinę išraišką ir, tobulinant atskirus jos segmentus, gali skatinti bendruomenės narių sociokultūrinį aktyvumą dalyvaujant įvairiuose renginiuose ar individualiai.
2. Parko aplinka ir joje vykstanti veikla vertintinos kaip savaiminio mokymosi iš patirties prielaida, kai mokymasis yra latentinis ir saviraiškos, socialinių, rekreacinių, hedonistinių poreikių tenkinimo rezultatas.
3. Nors, parko lankytojų požiūriu, parke vykdomų veiklų spektras ir įvairus, tačiau jos nėra dažnos,

tikslinės, gausiai lankomos, tad parko, kaip neformalios edukacinės aplinkos, rekreacinis, saviraiškos, bendravimo ar edukacinis potencialas lieka neišnaudotas.

4. Kad parkas funkcionuotų kaip neformali edukacinė erdvė, reikia tam tikrų sąlygų, tokių kaip patraukli, saugi, estetiškai sutvarkyta ir skirtingų lankytojų skirtingus poreikius atliepanti parko infrastruktūra. Todėl lankytojų poreikių identifikavimas tampa svarbiu parkuose vykdomų veiklų, tarp jų ir tikslinių edukacinių, tobulinimo veiksmu.
5. Siekiant optimaliau pasinaudoti parko, kaip neformalios edukacinės erdvės, teikiamomis galimybėmis, svarbus pastangų šalinant išskylančias kliūtis sutelktumas įvairiais lygiais: savivaldos, organizaciniu ir asmeniniu.
6. Asmenines iniciatyvas galima laikyti vienu svarbiausių veiksnių aktyvinant miesto parkų edukacinę veiklą. Tiriamieji nemano, kad jų aktyvia veikla turi rūpintis kažkas „iš išorės“.

Literatūra

1. Balvočiūtė R., Tamašauskienė Z., 2014, *Neformaliojo ir savaiminio būdu įgytų projektų rengimo dalyko pasiekimų vertinimo metodika*.
2. Barkauskaitė S., Bradauskienė K., 2013, *Vilkaviškio miesto parko infrastruktūros analizė*. Prieiga per internetą: http://www.lsu.lt/sites/default/files/dokumentai/moksliniu_straipsniu_rinkinys_2.pdf.
3. Baršauskienė V., Leliūgienė I., 2001, *Sociokultūrinis darbas bendruomenėje*. Kaunas: Technologija.
4. Budžienė Ž., 2011, Kauno įvaizdis: kultūros ir pramogų aspektai. *Kultūra ir miestas. Straipsnių rinkinys*.
5. Gaučaitė R., Kazlauskienė A., Masiliauskienė E. ir kt.,

- 2012, *Besimokančio asmens pažinimas*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
6. Gaučaitė R., Kazlauskienė A., Masiliauskienė E. ir kt., 2012, *Mokymosi mokytis strategijos. Konstruktyvus mokymasis: būdai, aplinkos, šaltiniai, metodai*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
 7. Glader E., 2011, *Göteborgs stad. Park och natur*. Prieiga per internetą: http://goteborg.se/wps/wcm/connect/729e0fa2-1f5f-4466-8af6-700eefc9572a/stadsnara_odling_lagupplust.pdf?MOD=AJPERES. Žiūrėta 2014-12-12.
 8. Grecevičius P., Abromas J., Rimkus A., 2012, Vakarų Lietuvos miestelių gyvybingumo palaikymo urbanistinių priemonių kompleksas. Prieiga per internetą: <http://www.am.lt/VI/files/File/Urbanistinis%20forumas%20tinklapiui%20WEB.pdf>). Žiūrėta 2015-02-27.
 9. Grinkevičius K., 2002, *Gamta ir žmogus*. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
 10. Isokas G., 1995, *Lietuvos gamtos paminklai*. Vilnius: Mintis.
 11. Januškevičius L., 2004, *Lietuvos parkai*. Vilnius: Lututė.
 12. Jasevičiūtė V., 2004, *Tarptautinis seminaro „Baltijos jūros regiono muziejų bendradarbiavimas: turizmas ir edukacija“ vertinimas*. Rekomendacijos edukacinėms programoms. Kaunas. Ilgalaikė valstybės raidos strategija iki 2015 m. Prieiga per internetą: www3.lrs.lt/docs2/RJZALJWG.DOC. Žiūrėta 2015-02-10.
 13. Lamanuskas V., 2006, *Internetas gamtamoksliniame ugdyme: situacijos analizė ir prognozė. Mokslo studija*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
 14. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=425517&p_query=&p_tr2=2.
 15. Muliulytė J., Jonauskis T., 2012, Integruotos urbanistinės strategijos. Olandijos patirtis. *VI Lietuvos urbanistinis forumas*. Prieiga per internetą: <http://www.am.lt/VI/files/File/Urbanistinis%20forumas%20tinklapiui%20WEB.pdf>>. Žiūrėta 2015-02-27.
 16. Packer S., Ballantine R., 2002, *Motivational Factors and the Visitor Experience: A Comparison of Three Sites*. Prieiga per internetą: <http://core.ac.uk/download/pdf/10872719.pdf>. Žiūrėta 2015-01-02.
 17. Ragažinskienė O., Motiejūnaitė O., Litvinaitė R. ir kt., 2013, Vaistinių, prieskoninių (aromatinių) augalų įvairovės aspektai švietimui. *Dekoratyvųjų ir sodo augalų asortimento, technologijų ir aplinkos optimizavimas. Mokslo darbai*. 2013 (4) 9.
 18. Rudytė K., 2011, Vaikų savaiminio mokymo(si) kultūros socialinis-educacinis diskursas į vaiką orientuotoje paradigmoje. *Daktaro disertacija*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
 19. Schaffer Ch., 2014, *Odlå mat och gemenskap*. Prieiga per internetą: <http://www.ur.se/Produkter/182446-UR-Samtiden-Odlå-i-stan-Odlå-mat-och-gemenskap>>. Žiūrėta 2014-12-04.
 20. Schwarzenegger A., Chrisman M., Coleman R., 2005, *The Health and Social Benefits of Recreation*. Prieiga per internetą: http://www.parks.ca.gov/pages/795/files/health_benefits_081505.pdf>. Žiūrėta 2015-02-10.
 21. Shaftoe H., 2012, *Convivial urban spaces. Creating effective public place*. Prieiga per internetą: <http://books.google.lt/books?id=oYxfCzYOpNwC&printsec=frontcover&hl=lt>. Žiūrėta 2015-03-20.
 22. Stauskas V., 2012, *Architektūra, aplinka, atostogos*. Kaunas: VDU.
 23. Sundberg N., 2014, *Barn i en hållbar stad*. Prieiga per internetą: <http://goo.gl/mreHGL>. Žiūrėta 2015-01-09.
 24. *Valstybės ilgalaikės raidos strategija*, 2002. Prieiga per internetą: https://www.google.lt/?gfe_rd=cr&ei=RokOVtirCKer8wF0pWACg&gws_rd=ssl#q=Valstyb%C4%97s+ilgalaik%C4%97s+raidos+strategija%2C+2002. Žiūrėta 2015-02-27.
 25. *Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija*, 2012. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=438859. Žiūrėta 2015-02-27.
 26. *Valstybinės reikšmės parkų nuostatai*. Prieiga per internetą: <http://www.am.lt/VI/files/File/Darbotvarke/nuostatai.pdf>. Žiūrėta 2014-12-21.
 27. Vilkonis R., sud., 2008, *Neuždarykime vaikystės tarp sienų keturių*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
 28. Zlataravičienė A., Mikalopaitė D. ir kt., 2006, *Patyrimo pedagogika ir jos taikymas*. Vilnius.
 29. Žydžiūnaitė V., Lepaitė D., Cibulskis G. ir kt., 2012, *Savaiminis mokymasis darbo aplinkoje: bendrosios kompetencijos vystymosi kontekstualumas*. Šiauliai: Šiaulių valstybinė kolegija.
 30. Walter P., 2013, *Greening the Net Generation: Outdoor Adult Learning*.
 31. Wilson J., Tierney P., Kim M. S. ir kt., 2012, *Temporary Parks? Sunday streets, serving the need for urban outdoor recreation*. Prieiga per internetą: <http://www.Savb.lt/EBSCO Publishing>>.

Summary**NON-FORMAL EDUCATION ACTIVITIES IN A TOWN PARK:
THE CASE OF KURŠĖNAI PARK***R. Poškienė, R. Gaučaitė*

The paper analyzes non-formal education activities provided in a town park of Kuršėnai, visitors' needs for non-formal education activities and opinion about them. Understanding that a town park can be used for educational and recreational purposes and self-expression it is important to know park visitors' and local community opinion about the availability and attractiveness of activities there. Insights into the issue will allow to develop and offer such activities. A town park mainly provides an opportunity for local community to satisfy its needs for recreation meanwhile little attention is paid to non-formal education and thus the potential of such open spaces remains untapped therefore it is important to analyze the experience of Kuršėnai park, provided non-formal education activities, the need of the local community for them and opinion. Such socio-cultural activities that address individual and community needs should be offered in a town park and its biological, social, cultural infrastructure should be used.

Keywords: non-formal education activities, town park.

Santrauka**NEFORMALIOS EDUKACINĖS VEIKLOS RAIŠKOS MIESTO PARKE PRIELAIDOS:
KURŠĖNŲ MIESTO ATVEJIS***R. Poškienė, R. Gaučaitė*

Straipsnyje analizuojamos neformalios edukacinės veiklos raiškos miesto parke prielaidos remiantis konkrečiu atveju. Siekiant, kad miestų parkai būtų vertinami kaip priimtinausias variantas miestų bendruomenės nariams tenkinti edukacinius poreikius ir jų dermę su saviraiškos ir rekreaciniais poreikiais, svarbu tirti parko lankytojų požiūrį į tai, kokios veiklos jiems būtų prieinamos, patrauklios ir skatintų tobulėti. Parkų edukacinės veiklos kontekste aktualizuojama būtinybė tirti parkų lankytojų poreikius ir jais remiantis numatyti siekiamą rezultatą, užtikrinti turinio ir veiklos metodų dermę, ieškoti įžvalgų, leisiančių tobulinti miesto parkų edukacines veiklas. Šiandien vykdoma edukacinė veikla Lietuvos miestų parkuose labiau orientuota į formaliojo ugdymo tikslų siekį ir menkai tekreipia dėmesio į kitus gyvenamosios vietos bendruomenės narių edukacinius poreikius. Miesto parkuose vykdomos veiklos neatliepia skirtingų bendruomenės grupių edukacinių poreikių, jos orientuotos į rekreacinių poreikių tenkinimą, o vietos parkų edukacinis potencialas lieka neišnaudotas. Minėti aspektai leidžia manyti, kad aktualu analizuoti ne tik bendras parkų neformaliosios edukacijos prielaidas, bet tirti ir konkretaus parko edukacinės veiklos patirtį, analizuoti vietos bendruomenės narių požiūrį. Tai ir nulemia straipsnio edukacinę problematiką. **Tikslas** – remiantis Kuršėnų miesto parko atveju empiriškai iširti edukacinės veiklos raiškos patirtį ir jos prielaidas miesto parke bei numatyti tobulinimo galimybes.

Atliktas tyrimas iliustruoja, kad šiandien miesto parkas, kaip biologinė, socialinė, kultūrinė struktūra, turi praktinę išraišką ir, tobulinant atskirus jos segmentus, gali skatinti bendruomenės narių sociokultūrinį aktyvumą, dalyvaujant įvairiuose renginiuose ar individualiai.

Prasminiai žodžiai: neformali edukacinė veikla, miesto parkai.

Įteikta 2015-09-15
Priimta 2015-10-02